

Shrnutí obsahu dizertační práce

Đurd'ovič, M. *Hermeneutika a fenomenologie. Studie genetických souvislostí formování pozice hermeneutické fenomenologie*. Olomouc, 2010. (Školitel Prof. Ivan Blecha.)

Předmětem práce je věcné téma vztahu mezi vyjevujícími se věcmi, resp. bytím v jeho různých podobách, a tím, jaký smysl těmto věcem a jejich bytí přikládáme. Toto téma je sledováno prostřednictvím analýzy vztahu mezi dvěma významnými postoji současného filozofického myšlení: fenomenologií a hermeneutikou. Záměrem práce je objasnit smysl pozice hermeneutické fenomenologie, a to jak samostatně, tak v její distinkci od některých jiných filozofických pozic, které ji ovlivňovaly během jejího vzniku a formování nebo je k ní lze uvést do interpretačně zajímavého vztahu. Práci je také možné rozumět jako pokusu detailně a v systematickém rozčlenění shrnout předpoklady filozofické teorie H.-G. Gadamera.

Snahou autora je jak hermeneutiku, tak fenomenologii traktovat v jejich genezi na širším pozadí zejm. německé novověké filozofie, kde mají oba tyto směry své důležité kořeny. Za tímto účelem je vlastnímu výkladu vztahu mezi hermeneutikou a fenomenologií předeslán oddíl, který se podrobně zabývá idejí transcendentální filozofie u Kanta v jejím rozšíření na teoretickou i praktickou filozofii, Kantovou transcendentální reformulací osvícenského pojetí přírodních zákonů, revizí osvícenského pojmu poznání na základě interpretace Kantovy kritiky soudnosti a filozofickou soustavou Hegelovou jakožto nejvýznamnějším vyústěním původního Kantova idealistického východiska. V analýzách všech těchto témat jsou odkrývány jak jednostrannosti a obtíže, tak i inspirační zdroje, které později podstatně ovlivnily a staly se důležitými motivy pro rozvoj hermeneutiky a fenomenologie, a tak i pro formování pozice hermeneutické fenomenologie.

Druhý oddíl se už zaobírá explicitně hermeneutikou a fenomenologií, které jsou analyzovány jednak odděleně, jednak postupně v jejich vzájemném průniku. Nejprve je zmapována německá diskuze o hermeneutice v 19. století. Samostatná pozornost je věnována teoretickým příspěvkům F. D. E. Schleiermachera a W. Diltheye, ale i v české literatuře méně známým koncepcím sociálněvědního a historiografického poznání autorů J. S. Milla, W. von Humboldta a J. Droysena, zkoumán je také vztah Diltheyovy teorie humanitních věd (*Geisteswissenschaften*) k bádanskému novokantovství. Analýza Husserlovy fenomenologie naproti tomu kromě souhrnného výkladu základních principů klasické verze fenomenologie zohledňuje posun ke koncepci tzv. genetické fenomenologie, k němuž u Husserla později dochází, a na vzorovém tématu vztahu vědomí k materiální smyslově vnímatelné věci rozvíjí pojmy motivovanosti vnímání, horizontovosti zkušenosti a typologizace

poznání. Na rozboru těchto pojmů vychází najevo, že interpretativní element, který fenomenologii přiblížil hermeneutice, zvyšující se měrou pronikal už do Husserlova myšlení.

Třetí oddíl dizertační práce sleduje, jak došlo k odkrytí věcné souvislosti mezi hermeneutikou a fenomenologií ve filozofii raného M. Heideggera. Zabývá se jak širšími východisky a předpoklady ontologického pojmu rozumění, který Heidegger vypracoval, tak důsledky, jež tento pojem má pro filozofickou teorii. Explanační možnosti pozice hermeneutické fenomenologie jsou pak samostatně analyzovány na tématu vztahu mezi rozuměním a jednáním. Na základě analýzy epistemického rozměru rozumění, která oddíl uzavírá, je Heideggerovi adresována výtka, že vlivem orientace na ontologické tázání upozadil epistemologický nárok fenomenologie, jenž ležel na srdci Husserlovi. V samém závěru oddílu je učiněn pokus nastínit, jak by tomuto nároku bylo možné učinit zadost. Do argumentace jsou v této souvislosti zapojeny některé myšlenkové motivy koncepce hermeneutické fenomenologie H.-G. Gadamera, která epistemologickým intencím Husserlovy fenomenologie zůstává věrnější.

Hlavním metodickým přístupem studie je hermeneutický rozhovor. Aplikace tohoto přístupu se opírá o přesvědčení, že identita a potenciál teoretické myšlenky se nejlépe ozřejmují v její diferenci vůči jiným myšlenkám, jak vystupuje do popředí v diskuzi filozofických soustav a jejich příspěvků mezi sebou navzájem. Nakolik se v takovém případě podaří vyvarovat se zjevným omylům a pochybením, můžeme tento postup se vši skromností a provizorností, která k tomu patří, nazývat poznáním pravdy.

Kromě základního tématu vztahu mezi hermeneutikou a fenomenologií autor v celé práci paralelně rozvíjí také téma věcně-systematické souvislosti mezi poznáním a jednáním. Toto téma je využíváno nejen pro osvětlování příčin a důvodů rozvoje hermeneutické a fenomenologické diskuze. Otázka poměru teoretického uvažování k praxi je v návaznosti na Kanta pojata jako základní úkol filozofického zamyšlení a je sledována také v kontextu aktuálních debat o povaze filozofie. Poslání hermeneutické fenomenologie autor v tomto kontextu vymezuje ve smyslu kritické hermeneutiky, pro niž teorie představuje způsob reflexe problémů uvnitř žitého světa. Hermeneutická fenomenologii je tak, zjednodušeně řečeno, pojata jako pozice, která v sobě slučuje jak fenomenologický ohled k vyjevujícímu se bytí, tak hermeneutickou praxi bdělosti vzhledem k mocensky spoluutvářeným významům slov, v nichž se o tomto bytí vyjadřujeme. V tomto smyslu ji lze považovat za projekt sociálně-kritického filozofického přístupu k praktickým otázkám mravního mezilidského života.